

компанії кілька разів піднімали ціни, а інші створювали спеціальні програми допомоги для задоволення потреб суспільства та поліпшення іміджу в довгостроковій перспективі. Карантинні заходи показали, що саме бізнес може значно сприяти полегшенню життя людей у важких умовах.

Література:

1. Ukraine and the International Monetary Fund (2020). IMF. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Countries/UKR> (дата звернення 28.03.2021 р.).

2. Onset of COVID-19 saw increased branding and CSR campaigns for influencer marketing in Asia // AnyMind Group 2020. URL: <https://anymindgroup.com/news/press-release/8125/> (дата звернення: 29.03.2021).

3. Коронавірус vs Бізнес: оцінка наслідків для бізнесу урядових заходів щодо захисту населення від коронавірусної інфекції COVID19 // СУП 2020. URL: <https://sup.org.ua/uk/news/419> (дата звернення: 29.03.2021).

4. Каталог дій компаній для боротьби з Covid-19. URL: <https://csr-ukraine.org/covid-19/> (дата звернення 28.03.2021 р.).

УДК 336.221.264

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Найда А. В.

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Коваленко А. О.

*здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Анотація. Розглянуто та проаналізовано трактування поняття «податкове навантаження» з якісної та кількісної сторін. За результатами аналізу виявлено, що єдиного підходу до роз'яснення серед вчених-економістів не має. Визначено недоліки тлумачень та сформовано авторське визначення податкового навантаження, яке в подальшому буде використовуватись для формування єдиної методики розрахунку податкового тиску як в Україні, так і в зарубіжних країнах.

Ключові слова: податкова політика держави, податкове навантаження, валовий національний продукт, валовий внутрішній продукт, соціально-економічний розвиток

Постановка проблеми. Податки є одним із найвпливовіших та ключових важелів державного впливу на економіку країни, завдяки їм акумулюються кошти бюджетів на місцевому та державному рівні для здійснення покладених на неї функцій та завдань. Завищені та необґрунтовані ставки податків, до кінця непродуманий механізм адміністрування, відсутність ефективної податкової політики – представлені фактори впливають на рівень податкового навантаження та провокує збільшення тіньового сектору економіки країни. Саме тому поняття «податкове навантаження» набуває особливого значення та актуальності в сьогоденній ситуації країни.

Виклад основного матеріалу. Науково-прагматичну проблематику з питань податкового навантаження висвітлено у працях представників світової економічної думки К. Вікселя, У. Петті, Р. Масгрейва, А. Пігу, А. Лаффер, П. Гензель, К. Брауер, Дж. Стігліц, Е. Селігмен, П. Самуельсона, А. Сміта, А. Соколова і таких українських науковців, як: В. Андрущенко, С.В. Барулін, В. Валігура, О. Данілов, Л. Демиденко, П.Т. Колісніченко, Т. Єфименко, Ю. Іванов, С. Корецька, А. Крисоватий, Ю.М. Кушнірчук, І. Луніна, І. Лютий, В. Мельник, М.А. Новіков, Н. Прокопенко, А. Соколовська, В. Суторміна, О. Тимченко, В. Федосов, Н. Фролова, Н. Ярова та ін.

Дискусійність багатьох теоретичних положень та практична значимість результатів трактування поняття «податкове навантаження» вимагає подальшого аналізу та вдосконалення шляхом формулювання єдиного концептуального визначення даного поняття.

Метою роботи є проведення аналізу різних бачень щодо сутності податкового навантаження, що є необхідним для подальшого дослідження та систематизації методик розрахунку податкового навантаження як на макрорівні, так і на мікрорівні.

Термін «податкове навантаження» був введений одночасно з терміном «податки», досить немає єдиного загальноприйнятого визначення терміну «податкове навантаження». Багато економістів досліджували питання податкового навантаження, його вплив на добробут населення, обсяг державних надходжень, ефективність діяльності підприємств та на економіку країни в цілому. При визначенні сутності податкового навантаження виділяють дві сторони: якісну та кількісну. Розглянемо кожну з них більш детально.

Розбіжність вчених у трактуванні цього визначення є очевидною. Одні за основу беруть доходи платника податків, інші, навпаки, – його витрати. Деякі звертають увагу тільки на загальну суму податків, сплачених до бюджету, інші співставляють їх з ВВП або ВНП за умови розгляду податкового навантаження на макрорівні, в той час як на макрорівні податкове навантаження співвідносять до валових доходів платників.

Отже, на основі таких висновків можемо у табл. 1 узагальнити та вивести підходи трактування сутності податкового навантаження з кількісної та якісної сторони.

Таблиця 1

Підходи до трактування сутності податкового навантаження

Трактування податкового навантаження	Автори
З кількісної сторони	
Загальна сума коштів, сплачених на користь держави	У. Петті, Оксфордський тлумачний словник
Узагальнюючий показник, що характеризує роль податків у житті суспільства і держави	А.В. Бризгалін, Д.Г. Черник, С.А. Іванов.
Частина підприємницького доходу, що вилучається на користь держави	П.Т. Колісніченко, В.Г. Баранова, О.Є. Дубовик
Витрати економічних суб'єктів у зв'язку з оподаткуванням	Т.М. Меркулова
Форма монопольної ціни сукупних суспільних благ	С.В. Барулін, К. Віксель
З якісної сторони	
Узагальнена характеристика діяльності податкової системи держави	О. Годованець, А.Г. Грязнова
Міра впливу податкових платежів	М.А. Новіков, М.Н. Крейнина
Ефекти впливу податків	А.М. Соколовська
Взаємодія фіскальної і регулюючої функцій податків	Н.В. Ярова
Показник ефективності бюджетно-податкової політики	Ю.М. Кушнірчук

Джерело: Розроблено автором на основі [1-4]

Тобто основоположники економічної думки підтверджують необхідність оплати, наданих державою благ у такому розмірі, щоб не задати шкоди діяльності фізичних осіб та суб'єктів господарювання, і водночас не позбутися головного ресурсу доходів державного бюджету.

Якщо провести порівняльний аналіз наведених визначень, можна стверджувати, що автори різняться думками щодо трактування поняття «податкове навантаження» з якісної сторони. Деякі автори акцентують увагу на абсолютних величинах податкового навантаження, інші оцінюють навантаження з позицій впливу податків, треті – саме на ефектах від такого впливу. Всі три напрями дуже близькі, але найбільш точніше визначення дає А.М. Соколовська.

Із погляду ефективності автори також мають відмінності у визначенні: одні вчені-економісти акцентують увагу на ефективності рівня втручання держави, інші – на ефективності податкової політики, а Ю.М. Кушнірчук зазначає, що податкове навантаження – це показник ефективності бюджетно-податкової політики, з чим ми погодитись не можемо, оскільки навіть при високому податкового навантаженні, наприклад в країнах Європи, рівень ефективності буде високим, тоді як в Україні ситуація протилежна і такий стан пояснюється різним соціально-економічним розвитком країни. Тому єдиний критерій ефективності вивести ми не можемо, оскільки для кожної країни він буде різним, з цього можна зробити висновок, що податкове навантаження не може бути показником ефективності (саме за умови виявлення єдиного визначення податкового навантаження).

Висновки. Отже, ми розглянули та проаналізували податкове навантаження з двох аспектів: якісного та кількісного. Ми дійшли до висновку, що вчені по-різному трактують поняття «податкове навантаження» і різний економічний зміст вкладають в нього. На нашу думку, найзмістовнішу оцінку податкового навантаження дала Н.В. Ярова, яка відобразила, як формується податкове навантаження та які саме чинники впливають на його рівень.

Податкове навантаження має величезне значення для економіки і полягає у тому, що:

– цей показник використовується при порівнянні з відповідним показником інших країн, за результатами якого приймається рішення про проведення певних реформ в оподаткуванні;

– кількісна оцінка податкового навантаження активно використовується державою в розробці відповідної політики. При введенні нових податків, зміні їх ставок, внесення змін до податкової пільги держава проводить постійний моніторинг результатів, вносить зміни, у разі виникнення негативного впливу на економіку уряд повинен відреагувати відповідним чином;

– цей показник може бути використаний як індикатор поведінки суб'єктів господарювання. Саме від його величини залежить здатність підприємства розширювати своє виробництво або вкладати інвестиції;

– на загальнодержавному рівні податкове навантаження використовується для соціальної політики держави. Саме орієнтуючись на його значення, держава рівномірно може розподілити його між різними соціальними групами.

Тому з метою подальшого правильного трактування і обрахунку податкового навантаження на суб'єктів господарювання та державу в цілому під податковим навантаженням необхідно розуміти сукупність обчислених у грошовому виразі всіх податків і зборів, обов'язок сплати яких покладено чинним законодавством на платника податків у зв'язку з вчиненням ним конкретних фінансово-господарських операцій, що утворюють загальну суму коштів, що підлягають вилученню до державного бюджету протягом податкового періоду.

Література:

1. Новік О.І. Тлумачення поняття «податкове навантаження у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №6. С. 756-762. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/155.pdf>

2. Жидкова Е.Ю. *Налоги и налогообложение*. 2-е изд., перероб. и доп. М. : Эскимо, 2009. 480 с.

3. Кушнірчук Ю.М. Оптимізація рівня фіскального навантаження з метою економічного забезпечення держави. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20.11. С. 161-164.

4. Ярова Н.В. Податкове навантаження та його оцінка розвитку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец.08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Інститут економіки та прогнозування національної академії наук України. Київ, 2010.